

دانشگاه قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم حدیث

گرایش تفسیر اثری

عنوان

رابطه میان شب قدر با اهل بیت علیهم السلام

با تکیه بر علم آنان

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد احسانی فر

استاد مشاور

جناب آقای محمد مرادی

دانشجو

خدیدجه محمدی فروشانی

سال و ماه دفاع

مهر ۱۳۹۳

تمام حقوق این اثر متعلق به دانشگاه قرآن و حدیث است.

تقدیم به

اهل بیت علیهم السلام

صاحبان نهر جاری علم در شبهای قدر

تقدیر

باتشکر از استاد راهنمای ارجمند حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمد احسانی فر و قدردانی فراوان از زحمات استاد مشاور محمد مرادی که دری از گلستان معرفت اهل بیت به رویم گشادند و وجودم را به عطر گلپایش معطر ساختند.

و با تشکر فراوان از پدر و مادرم که در تمامی مراحل زندگی یاریگرم بودند.

و تقدیر از همکاری صمیمانه‌ی دوستان بزرگوارم خانمها انسیه کاشانی و آمنه فخاران

چکیده

شب قدر در فرهنگ قرآن کریم و روایات، از جایگاه عظیمی برخوردار است. اهمیت این شب تا حدی است که نه تنها آیات مختلفی از سور قرآن کریم در مورد خصوصیات این شب نازل شده؛ بلکه سوره‌های مستقل با تمام آیاتش در خصوص شب قدر در قرآن کریم آمده است. شبی که دوره آن از آغاز آفرینش بوده و تا روز قیامت استمرار دارد. خداوند در این شب دانش‌هایی را به حجت‌های الهی و به طور خاص به اهل بیت علیهم‌السلام عطا می‌کند.

دانش اهل بیت علیهم‌السلام برگرفته از منابع متعدد است، آنان دانش‌هایی را از راه‌های نامتعارف همچون وحی، تحدیث، الهام، تفهیم، وراثت معنوی و علم‌اشائی از راه تعلیم الهی دریافت می‌کنند. افزون بر آن، ۸۰ روایت دلالت بر فزونی دانش اهل بیت علیهم‌السلام در هر روز و هر شب، هر هفته، هر ماه و هر سال در شب قدر دارد. آنچه می‌طلبید مورد بررسی قرار گیرد، دانش‌هایی است که در شب قدر بر اهل بیت علیهم‌السلام نازل می‌شود. براساس روایاتی که کلینی در بابی مستقل در تفسیر سوره قدر آورده و روایات مرتبط با این مقوله دریافتیم این دانش‌ها برای رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله نزول یکباره قرآن بر قلب ایشان و علم جمعی بدان است. سپس هر سال در شب قدر تفصیل کتاب که مقصود از آن تفسیر و تبیین قرآن متناسب با وقایع و حوادث آن سال است بر ایشان الهام شد.

علاوه برآن، در شب قدر روح و فرشتگان، همه امور را به اذن پروردگار بر حجت خدا نازل می‌کنند. براساس ۳۷ روایتی که در بصائر الدرجات آمده، روح نازل در شب قدر، با روح اهل بیت علیهم‌السلام متحد می‌گردد و علوم و معرفت فراوان برقلوب آنان وارد می‌شود. از این گذشته، به دلالت پاره‌ای از آیات و روایات، تداوم شب قدر با استمرار رسالت قرآن کریم پیوند دارد. بدین‌گونه که در شب قدر هر سال با وحیی که به معنای وحی تشریحی و شریعت جدید نیست. تأویل قرآن از جمله تأویل آیات متشابه، تطبیق قرآن بر حوادث و وقایع زمان بر حجت خدا و دیگر ذوات اهل بیت علیهم‌السلام تفهیم می‌شود. افزون بر آن در چنین شبی، امکان پیدایش بداء و تغییر در امور است، همچنین ممکن است خداوند تقدیری جدید و رأیی ابتدایی داشته باشد، و علم بدان را با تحدیث و الهام بر آنان ابلاغ کند.

کلید واژه‌ها: شب قدر، علم اهل بیت علیهم‌السلام، وحی قرآنی، وحی بیانی، تحدیث، الهام، تفهیم.

فهرست مطالب

۱	مقدمه.....
۳	بخش اول: کلیات و مفاهیم.....
۴	فصل اول: کلیات.....
۵	۱.۱.۱. بیان مسأله.....
۵	۱.۱.۲. سوالات تحقیق.....
۶	۱.۱.۳. فرضیات تحقیق.....
۷	۱.۱.۴. ضرورت و اهداف.....
۷	۱.۱.۵. پیشینه تحقیق.....
۷	۱.۱.۶. روش پژوهش.....
۸	۱.۱.۷. جنبه‌های نوآوری.....
۸	۱.۱.۸. ساختار پژوهش.....
۱۱	فصل دوم: مفاهیم.....
۱۱	۱.۲.۱. مفهوم شناسی قدر.....
۱۱	۱.۲.۱.۱. قدر.....
۱۱	الف) اندازه‌گیری.....
۱۲	ب) شرف و منزلت.....
۱۳	۱.۲.۱.۲. مفهوم اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> .....
۱۷	فصل سوم: سوره قدر در یک نگاه.....
۱۸	۱.۳.۱. تناسب سوره با سوره قبل.....
۱۸	۱.۳.۲. اهداف و مقاصد سوره.....
۱۹	۱.۳.۲.۱. نزول قرآن در شب قدر.....
۲۱	۱.۳.۲.۲. عظمت شب قدر.....
۲۳	۱.۳.۲.۳. تداوم شب قدر.....
۲۴	۱.۳.۲.۴. نزول فرشتگان و روح در شب قدر.....
۲۵	۱.۳.۲.۵. نزول امر در شب قدر.....
۲۶	۱.۳.۲.۶. سلام در شب قدر.....

۲۶	..... تعیین شب قدر
۲۹	..... بخش دوم: منابع و راههای در یافت علوم توسط اهل بیت
۳۱	..... ۲.۱ فصل اول: منابع علوم اهل بیت
۳۱	..... درآمد
۳۲	..... ۲.۱.۱ قرآن کریم
۳۶	..... ۲.۱.۲ روح القدس
۴۰	..... ۲.۱.۳ اسم اعظم
۴۴	..... ۲.۱.۴ کتاب الجامعه
۴۶	..... ۲.۱.۵ مصحف فاطمه <small>علیها السلام</small>
۴۸	..... ۲.۱.۶ کتابهای پیامبران
۵۰	..... ۲.۱.۷ هزار باب علم
۵۳	..... ۲.۱.۸ عمود نور
۵۵	..... ۲.۱.۹ خواب
۵۶	..... جمع بندی
۵۹	..... ۲.۲ فصل دوم: راههای دریافت علوم توسط اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۵۹	..... ۲.۲.۱ راههای معرفتی متعارف برای مردم عادی و خواص علما
۶۰	..... ۲.۲.۲ راههای علمی نامتعارف
۶۰	..... ۲.۲.۲.۱ دانشهای حاصل از ناحیه وحی و مانند آن (تحدیث، الهام و تفهیم)
۶۰	..... ۲.۲.۲.۱.۱ مفهوم وحی
۶۲	..... ۲.۲.۲.۱.۲ اقسام وحی
۶۳	..... ۲.۲.۲.۱.۲.۱ وحی بدون واسطه
۶۳	..... الف) وحی مشافهه
۶۳	..... ب) الهام قلبی
۶۳	..... ۲.۲.۲.۱.۲.۲ وحی از پشت پرده
۶۴	..... ۲.۲.۲.۱.۲.۳ وحی به واسطه فرشته
۶۶	..... ۲.۲.۲.۲ تحدیث
۷۰	..... ۲.۲.۲.۳ الهام
۷۴	..... ۲.۲.۲.۴ تفهیم

۷۵	.....۲.۲.۲.۵ دانش‌های حاصل از ناحیه وراثت معنوی
۸۰	.....۲.۲.۲.۶ علم آشنائی از راه تعلیم الهی
۸۱	.....جمع بندی
۸۵	.....۲.۳ فصل سوم: فزونی علوم اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۸۷	.....۲.۳.۱ گونه‌های روایات فزونی دانش اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۸۷	.....۲.۳.۲ وجوه علم اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۸۹	.....۲.۳.۲ فزونی علم در هر شب و هرروز
۹۳	.....۲.۳.۳ فزونی علم در شب جمعه
۹۶	.....۲.۳.۴ فزونی علم اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> در شب قدر
۹۸	.....۲.۳.۵ اگر علم اهل بیت افزوده نشود، پایان می‌گیرد
۱۰۰	.....جمع بندی
۱۰۱	.....بخش سوم :علوم نازل شدنی در شب‌های قدر
۱۰۳	.....درآمد
۱۰۳	.....۳.۱ فصل اول:وحی قرآنی
۱۰۴	.....۳.۱.۱ تعریف واژه قرآن
۱۰۴	.....۳.۱.۱.۱ قرآن اسم علم
۱۰۵	.....۳.۱.۱.۲ قرآن مشتق غیرمهموز
۱۰۵	.....۳.۱.۱.۳ مشتق و مهموز
۱۰۶	.....۳.۱.۲ دیدگاه‌های محدثین و مفسرین درباره وحی قرآنی در شب قدر
۱۰۷	.....۳.۱.۲.۱ نزول جمعی قرآن بر قلب پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله</small>
۱۱۱	.....۳.۱.۲.۲ شیخ صدوق
۱۱۳	.....۳.۱.۲.۳ دیدگاه فیض کاشانی
۱۱۴	.....۳.۱.۳ دیدگاه علامه مجلسی
۱۱۴	.....۳.۱.۲.۴ دیدگاه علامه طباطبایی
۱۱۷	.....۳.۱.۲.۵ دیدگاه امام خمینی <small>رحمته‌الله</small>
۱۱۹	.....جمع بندی
۱۲۱	.....۳.۲ فصل دوم: تبیین وتفصیل وحی قرآنی در شب قدر

۱۲۱	۳.۲.۱. آیات دال بر وحی بیانی
۱۲۴	۳.۲.۲. روایات دال بر وحی بیانی
۱۲۶	۳.۲.۳. نزول تفصیل کتاب
۱۲۷	۳.۲.۳.۲. نزول تفصیل کتاب در شب قدر
۱۲۹	۳.۲.۴. دیدگاه محدثین و مفسرین
۱۲۹	۳.۲.۴.۱. دیدگاه فیض کاشانی
۱۳۰	۳.۲.۴.۲. دیدگاه علامه طباطبایی
۱۳۱	۳.۲.۴.۳. دیدگاه جوادی آملی
۱۳۳	جمع بندی
۱۳۵	بخش چهارم: ماهیت و حدود علوم نازل در شب قدر
۱۳۷	درآمد
۱۳۷	۴.۱. فصل اول: نزول روح همراه با فرشتگان بر حجت های الهی
۱۳۸	۴.۱.۱. روح همراه با فرشتگان از نگاه مفسران
۱۴۱	۴.۱.۲. گونه های روایات روح اعطایی به پیامبران و اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۴۳	۴.۱.۳. ویژگی های روح اعطایی به اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۴۳	۴.۱.۳.۱. آفریده ای بزرگتر از جبرئیل و میکائیل
۱۴۵	۴.۱.۳.۳. از ملکوت و از سنخ امر
۱۴۶	۴.۱.۳.۳. حقیقت دارای درجات و مراتب
۱۴۹	۴.۱.۳.۵. همراه انبیا و اوصیا
۱۵۰	۴.۱.۳.۵. دارای دیده نیرو و قوت
۱۵۲	۴.۱.۴. آثار روح اعطایی
۱۵۲	۴.۱.۴.۱. علم و فهم
۱۵۴	۴.۱.۴.۲. تسدید، تایید و توفیق
۱۵۶	۴.۱.۵. اتحاد روح اهل بیت <small>علیهم السلام</small> با روح مطلق در شب قدر
۱۵۶	۴.۱.۶. نزول فرشتگان در شب قدر
۱۵۸	الف) ابلاغ امور
۱۵۹	ب) دعا بر عبادت کنندگان
۱۶۱	۴.۱.۷. کیفیت نزول فرشتگان در شب قدر بر حجت خدا

جمع بندی	۱۶۴
۴.۲ فصل دوم: نزول وحی بیانی براهل بیت در شب قدر و ماهیت آن	۱۶۵
۴.۲.۱. تداوم وحی بیانی	۱۶۵
۴.۲.۲. تأویل قرآن در آیه هفت سوره آل عمران	۱۶۸
۴.۲.۳. راسخان در علم، عالمان به تأویل قرآن	۱۷۰
۴.۲.۴. علم به قرآن در شب قدر	۱۷۱
۴.۲.۴.۱. تأویل آیات متشابه	۱۷۵
۴.۲.۴.۲. تطبیق قرآن بر وقایع و حوادث جدید	۱۷۹
جمع بندی	۱۷۹
فصل سوم: سایر علوم نازل شدنی در شبهای قدر	۱۸۲
۴.۳.۱. تفسیر امور در شب قدر	۱۸۳
۴.۳.۲. مفهوم بقاء	۱۸۶
۴.۳.۳. اقسام علم خداوند متعال	۱۸۸
۴.۳.۳.۱. علم مکنون	۱۹۰
۴.۳.۳.۲. علم فرشتگان پیامبران و امامان	۱۹۲
الف) علم به قضایای حتمی	۱۹۲
ب) علم به قضایای غیر حتمی	۱۹۳
جمع بندی	۱۹۷
نتایج	۱۹۸
کتابنامه	۲۰۰

مقدمه

در سوره قدر و آیات آغازین سوره دخان به اجمال در مورد شب قدر و استمرار آن و نزول فرشتگان و روح سخن به میان آمده است. از سویی دیگر اهل بیت علیهم السلام که نقش بنیادین در تبیین تعالیم قرآن دارند، در تفسیر این آیات آن را به دانشی که در شب قدر نازل می‌شود، پیوند داده اند. این دسته از روایات با تلاش‌های فراوان محدثین و مفسرین در جوامع حدیثی و تفسیری گردآوری شده است.

کلینی در ابوابی از کتاب کافی و صفار در بصائر الدرجات، روایاتی را نقل می‌کند که به افزایش دانش اهل بیت علیهم السلام در هر روز و هر شب جمعه و هر سال در شب قدر دلالت دارد. که در مجموع ۸۰ حدیث است.

کلینی در بابی مستقل در تفسیر سوره قدر به روایاتی پرداخته که بیانگر فزونی دانش اهل بیت علیهم السلام در شب قدر است. لذا در این اثر کوشیده‌ایم چنین روایات را با دیگر روایاتی که در بصائر الدرجات و دیگر منابع حدیثی از حیث متن مورد بررسی قرار دهیم. لازم به ذکر است بررسی سندی روایات نیازمند پژوهش‌های دیگر است.

آنچه این پژوهش را شایسته بررسی‌های مستقل قرار می‌دهد، مربوط به جایگاه والای شب قدر در تعالیم و فرهنگ اسلامی، و همچنین منزلت بی‌بدیل علم اهل بیت علیهم السلام در منظومه‌ی اعتقادات شیعی و ارتباط این دو مسأله مهم با یکدیگر است. موضوعاتی که در این نوشته مورد بررسی قرار گرفت شامل مباحث مقدماتی و تعریف واژه قدر و اهل بیت و بررسی سوره قدر از نگاه مفسران است. در بخش دوم منابع و راه‌های دریافت علوم اهل بیت در سه فصل آمده، در فصل اول از منابع علم اهل بیت سخن گفته‌ایم، و در فصل دوم راه‌های دریافت علم توسط اهل بیت و در فصل سوم فزونی دانش آنان مورد بررسی قرار گرفت. در بخش سوم از علوم نازل شدنی در شب‌های قدر بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در دو فصل در فصل اول وحی قرآنی و در فصل دوم تبیین و تفصیل وحی قرآنی سخن گفته ایم. در بخش چهارم ماهیت علوم نازل بر اهل بیت علیهم السلام در شب قدر که در سه فصل طرح ریزی شد در فصل اول از نزول روح و فرشتگان بر حجت‌های الهی، و در فصل دوم نزول وحی بیانی بر اهل بیت و ماهیت آن، سخن آمده و در فصل سوم سایر علوم نازل شدنی در شب قدر سخن گفته‌ایم. منابع حدیثی و تفسیری فراوانی برای به

ثمر رسیدن این نوشته مورد بررسی قرار گرفت. جستجو در منابع گوناگون گویای آن است که روایات تفسیری که به گونه‌ای بیانگر رابطه شب قدر با علم اهل بیت علیهم‌السلام است، نیاز به بررسی‌های دقیق با تأمل در آیات قرآن دارد و اثری یافت نشد که به طور مستقل به این بحث پرداخته باشد. شایسته است، گفته شود منابع حدیثی همچون شرح‌های اصول کافی ملاصالح مازندرانی، ملاصدرا، فیض کاشانی و علامه مجلسی و تفاسیر روایی امامیه همچون نورالثقلین، تألیف حویزی؛ البرهان، تألیف سید هاشم بحرانی؛ کنز الدقائق و بحر الغرائب، تألیف محمد بن محمد رضا قمی مشهدی؛ تفسیر قمی، تألیف علی بن ابراهیم قمی، و همچنین منابع تفسیری اهل سنت الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور، تألیف جلال الدین سیوطی و دهها منبع دیگر مورد مطالعه قرار گرفت. مجموع روایات بررسی شده گویای آن است که در اولین سال بعثت علم جمعی به قرآن با نزول یکباره آن بر قلب مبارک رسول خدا نازل شده است. همچنین تبیین و تفصیل وحی قرآنی، هر سال در شب قدر بر ایشان نازل شد و با تداوم شب قدر و استمرار رسالت قرآن کریم در هدایت انسانها هر سال در شب قدر وحی بیانی که مقصود از آن علم به تأویل قرآن از جمله علم به مقصود و مراد حقیقی آیات متشابه و تطبیق قرآن بر حوادث و وقایع جدید هر سال است برحجت خدا تحدیث می‌شود. افزون برآن علم به مقدرات غیر حتمی و امور بداء‌پذیر و در برخی موارد ظهور رأی جدید پروردگار، بر ایشان الهام می‌شود.

بخش اول

کلیات و مفاهیم

۱.۱. فصل یک: کلیات

کلیات، ترسیم کلی موضوع و نقشه‌ی راه است، در این قسمت به بیان مسأله و سؤالات مرتبط با آن و... می‌پردازیم.

۱.۱.۱. بیان مسأله

در سوره‌ی قدر و آیات آغازین سوره دخان و برخی دیگر از آیات به اجمال در مورد شب قدر سخن به میان آمده است. از جمله مسائل مهم شب قدر، رابطه‌ی آن با علم اهل بیت علیهم‌السلام است. روایات رسیده، به طور برجسته به طرح دانش‌هایی که در این شب بر آنان نازل می‌شود، پرداخته است. آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ سخن از دانش‌هایی است که در شب قدر بر پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم برترین و افضل از اهل بیت علیهم‌السلام نازل می‌شود. همچنین تبیین ماهیت و حدود دانش‌هایی است که بر سایر اهل بیت علیهم‌السلام در این شب نازل می‌شود.

۱.۱.۲. سؤالات تحقیق

سؤال اصلی:

چه نسبتی میان شب قدر با علم اهل بیت علیهم‌السلام برقرار است؟

سؤالات فرعی:

۱- دانش اهل بیت علیهم‌السلام دارای چه منابعی است و از چه راه‌هایی این دانشها را دریافت می‌کنند؟

۲- فزونی دانش اهل بیت علیهم‌السلام شامل کدام وجوه از دانش آنان می‌شود و در چه زمان‌هایی افزایش می‌یابد؟

۳- چه دانش‌هایی در شب قدر علیهم‌السلام بر رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نازل شد؟

۴- نزول روح و فرشتگان در شب قدر بر اهل بیت علیهم‌السلام چه پیامدهایی به دنبال دارد؟

۵- دانش‌هایی که بر امامان از اهل بیت علیهم‌السلام در شب قدر نازل می‌شود، دارای چه ماهیتی و حدودی است؟

۱.۱.۳. فرضیات تحقیق

۱- منابع دانش اهل بیت علیهم‌السلام قرآن کریم، روح القدس، اسم اعظم، کتاب الجامعه، کتابهای پیامبران، مصحف فاطمه، هزار باب علم، عمود نور و خواب است. راه‌های دریافت علوم به دو قسم متعارف و نامتعارف تقسیم می‌شود. وحی، تحدیث، الهام و تفهیم، وراثت معنوی، علم آشنائی از راه تعلیم الهی از جمله این راه‌هاست که به پیامبران و اهل بیت علیهم‌السلام اختصاص دارد.

۲- وجوه دانش اهل بیت علیهم‌السلام به ماضی، غابر و مزبور و دانش حادث تقسیم می‌شود. دانش حادث آنان، از ویژگی فزونی برخوردار است و در هر روز و هر شب، هر هفته و هر سال در شب قدر افزایش می‌یابد.

۳- نزول یکباره قرآن بر قلب رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و علم اجمالی ایشان به تعالیم و حقایق شریعت از جمله دانش‌های نازل در شب قدر است. همچنین نزول تفصیل کتاب که شامل علم به تفسیر و تأویل قرآن است در شب قدرهای هر سال بر ایشان نازل می‌شد. افزون بر وحی قرآنی و تبیین و تفصیل آن، علم به مقدرات بندگان و سرنوشت جهان بر ایشان الهام می‌شود.

۴- در شب‌قدر، روح در بالاترین مراتب با روح اهل بیت علیهم‌السلام اتحاد پیدا می‌کند و علم و فهم فراوان به آنان عطا می‌شود. فرشتگان نیز در چنین شبی مقدرات بندگان را بر حجت خدا ابلاغ می‌کنند.

۵- ماهیت وحی بیانی که در شب قدر بر اهل بیت علیهم‌السلام نازل می‌شود، علم به تأویل قرآن است. خداوند متعال تأویل آیات متشابه، و تطبیق قرآن بر حوادث و وقایع جدید را بر حجت خدا نازل می‌کند. علاوه بر آن علم به قضای غیر حتمی و امور بداء‌پذیر یکسال آینده بر ایشان تحدیث می‌شود.

۱.۱.۴. ضرورت و اهداف

شب قدر و علم اهل بیت علیهم‌السلام دو مسأله مهم که در منابع دینی مطرح شده است. روایاتی که در تفسیر سوره‌ی قدر وارد شده، شب قدر را با علم اهل بیت علیهم‌السلام پیوند می‌دهد و دلالت بر افزایش دانش آنان در این شب دارد. آنچه در این پژوهش ضروری می‌نماید، تبیین این دسته از روایات و دیگر احادیث مرتبط با دانش اهل بیت علیهم‌السلام است.

۱.۱.۵. پیشینه تحقیق

در آثار تفسیری کسانی همچون بحرانی، حویزی، قمی مشهدی، قمی و علامه طباطبایی و دیگر مفسران و از محدثین شیخ صدوق، فیض کاشانی، کلینی و صفار روایات شب قدر و علم اهل بیت نقل شده، کسانی همچون مولا صالح مازندرانی و علامه مجلسی در ذیل این روایات دیدگاه‌های ارزشمندی را مطرح کرده‌اند. همچنین از معاصرین آیت الله سند در کتاب الامامه الالهیه و کمال حیدری در علم الامام و سید علی عاشور در کتاب حقیقه علم آل محمد و پایان نامه گستره علم امام در مقایسه روایات اصول کافی و بصائر الدرجات بحث‌هایی را با تکیه بر آیات و روایات بیان کرده‌اند. آنچه این تحقیق را از دیگر آثار متمایز می‌کند، تبیین نسبت شب قدر با دانش‌هایی است که به آنان عطا می‌شود و بررسی مستقل این موضوع با مطالعات گسترده در منابع تفسیری و روایی و کتابها و مقالات است.

۱.۱.۶. روش پژوهش

روش این پژوهش اسنادی-کتابخانه‌ای بوده و از منابع مکتوب و نرم افزارهای رایانه‌ای استفاده شده است. از جهت محتوایی نیز در بردارنده روش توصیفی-تحلیلی است.

۱.۱.۷. جنبه‌های نوآوری

۱- تعمیق نگاه به باطن و تأویل سوره قدر و برخی از آیات و روایاتی که در زمینه شب قدر رسیده است.

۲- نفی باور اتمام شب قدر با رحلت رسول خدا ﷺ و تأکید بر تداوم شب قدر با وجود حجت خدا در روی زمین.

۳- تبیین فزونی دانش اهل بیت، با توجه به روایاتی که در این زمینه رسیده است.

۴- نزول تفصیل کتاب بر رسول خدا ﷺ هر سال در شب قدر.

۵- تداوم وحی بیانی یا وحی ناظر بر تبیین و تفصیل آیات با نزول تأویل آیات متشابه و تفهیم تطبیق قرآن بر حوادث و وقایع جدید.

۱.۱.۸. ساختار پژوهش

بخش اول: کلیات و مفاهیم

در فصل اول به کلیات موضوع در هشت قسمت پرداخته شده، و در فصل دوم به مفهوم لغوی و اصطلاحی واژه ی «قدر» و «اهل بیت» پرداخته‌ایم و در فصل سوم سوره‌ی قدر از نگاه مفسران مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش دوم: منابع و راه‌های دریافت علوم اهل بیت علیهم‌السلام

این بخش در سه فصل تنظیم شده است. در فصل اول با توجه به روایات نه منبع دانش اهل بیت علیهم‌السلام مورد بررسی قرار گرفته، و در فصل دوم با تقسیم کلی راه‌های معرفتی متعارف و راه‌های معرفتی نامتعارف، راه‌های دریافت دانش‌آنان در قسم دانش نامتعارف به وحی، تحدیث، الهام و تفهیم و... حاصل می‌شود. در فصل سوم فزونی دانش اهل بیت علیهم‌السلام به دانش‌هایی که هر روز و هر شب و هر هفته و هر سال در شب قدر افزایش می‌یابد، پرداختیم.

بخش سوم: علوم نازل شدنی در شب‌های قدر

مباحث این فصل نیز در دو فصل تنظیم شده، در فصل اول با عنوان وحی قرآنی، با استناد به آیات و روایات به علم رسول خدا صلی الله علیه و آله به مجموعه‌ی قرآن کریم در شب قدر اشاره دارد و در فصل دوم با توجه به دیدگاه صدوق و فیض به علم رسول خدا صلی الله علیه و آله به تفصیل کتاب که مقصود از آن نزول تفسیر و تفصیل قرآن است، پرداخته ایم.

بخش چهارم: ماهیت و حدود علوم نازل بر اهل بیت علیهم السلام در شب‌های قدر

این بخش در سه فصل آمده، در فصل اول به روح و ویژگی‌های آن با توجه به روایات اشاره شده، همچنین به رابطه‌ی روح نازل در شب قدر و روح اهل بیت پرداخته ایم و در مورد نزول فرشتگان در این شب و ابلاغ مقدرات به حجت خدا مباحثی بیان شده است. در فصل دوم با عنوان نزول وحی بیانی بر اهل بیت علیهم السلام و ماهیت آن تداوم وحی بیانی در شب قدر اشاره کردیم و ماهیت دانش‌های نازل در این شب، علم به تأویل آیات متشابه و تفهیم تطبیق قرآن بر حوادث و وقایع در سال آینده است. و در فصل سوم سایر علوم نازل در شب قدر و دامنه‌ی آن به تعیین مقدرات بندگان و سرنوشت جهان پرداختیم. امور بداء‌پذیر در این شب بر حجت خدا آشکار می‌شود و خداوند حکم نهایی‌اش در مورد این امور را در شب قدر بر ایشان الهام می‌کند.

